

dra, voti etc. «*clivellar-se* quan les obertures que's produheix són xiques, però quan són grosses se diu *xapar-se*, *esquerdar-se*» (Barbr., p. 467). Més ens acostem al Ross. en la costa Nord del Cap de Creus: «--- dalt d'aquella roca --- —S'hi va? —No, és *šápát*. —? —sí, que està separada de terra, i per això en diuen el Freu de l'Illa Grossa», Port de la Selva (1964).

És veritat, de tota manera, que enlloc no té vida tan pollent com a les Illes. I ja d'antic: «lo mataren los dits traydors, molt cruelment e inhumana, *xapant-li* lo cap, e moltas lansadas per la cara». 1451 (Quadrado, *Forenses y Ciudad.*, 367). Avui allà en els escriptors més castisos, per a 'esberlar, partir': «Li donen una fulla de figuera de moro, la *xapa* y l'unta ---», PdAPenya (*IdOr* 1, 61); «la deia amb uns 'lànguidos' i 'ralentandos' que *xapaven* les pedres», M. d. S. Oliver (*l'Hostal d. l. Bolla*, 11); «—La boca més dolça y flonja / tindreu —diu—, i ens presentà, / *xapant* l'única taronja, / sis grells d'or en cada mà», Bart. 20 Guasp (*IdOr* ix, 148); «En Toni és sa meua vida, / en Joan lo meu tresor, / en Jaume me *xapa* es cor, / però en Miquel m'encativa» (*Amoroses*, recull d'En Moll, 65). Fins en prosa doctrinal: Obrador, parlant d'un modernitzador de Lull a la manera del Bonllabi de Blanq.: «capgira frases, destraleja la sintaxis, amplifica --- *xapa* capitols ---» (pròleg de l'ed. de Blanq., O. C. I, p. xix).

Corrent per Mallorca se sent pertot en l'ús topogràfic. 'Partir un territori, un terme': «sí, també a l'altra banda: aquesta possessió la *šáp* es torrent» Alaró (1963), «aquesta propietat es camí la *šáp*» 'la parteix pel mig' Lluçmajor (1964). Parlant de les esclertes o badalls de roques: «Sa Bretxa és una penya *xapada*» Caimari; *Sa Corbaia* és *xapada* 'és separada' Artà 35 (1964); i així ja serveix per formar petits NLL: *Sa Penya Xapada*: «és una penya que se va obrir», vora la Colònia de Sant Pere. «*Xapar*: fer *xaps*, obrir, *rajar*; *x. pes mitx* --- *x. pinyòls*, *jo et xaparé pes mitx*, amenssa; *xapar-se los camps*: crivellar-se --- *post*, *paret* 40 etc. --- *x. sa fruyta o es pa quan se cou*: regañarse» (DFgra.)

No és, però, que en altres comarques del Princ. no hi hagi també zones de vitalitat del mot: tort. *llavi xapat* 'llavi fès, llavi tallat' (DAG.), «està gord que *xapa*», AlcM; la definició de Lab. «*xapar*: obrir un cos sòlit sense arribar a dividir-lo del tot» no correspon segurament al cat. central, on, sobretot a Bna., el mot a penes és conegut: potses és del S. del Princ., essent el mot viu a Tort. i essent Lab. fill del Maestrat. I altres zones es dedueixen dels DERIVATS.

En particular torna a ser molt viu en el Ross.: «Adobat com això, és pas guapa, pobret? / Li arraca d'aver *xapat* la vesta blanca! / li arraca també l'aucellet aixurit / ---», Saisset (*Perpiny.*, 78); «senti una dolor 55 viva: / an-a jo m'ha *xapat* un gros tall de gingiva», id., *Catal. d. R.*, 145; «i, per arriscar pas de se fer *xapà* 'ls ossos, / cap va pas volguè afondir, / del tigre, ni de l'órs, ni dels animals grossos / los més esterrissants pecats» (així en l'ed. original, grafia *chapà*, que l'ed. Ca-

tal. d. R., 234.14f., ha canviat abusivament en *xafar*. I en efecte se sent bastant, corrent pel Ross.: «El Peiró és un oratori, que és tot *šápát* de dins» Tellet (1959); a Pesillà de la Ribera deien *xapats* o *engrunada* com a trad. de *petite monnaie* (moneda de coure), 1960.

Hi ha una afinitat indubtable amb XAFAR. Regionalment no sols afinitat, perquè en la zona Sud del valencià és precisament *xapar* el mot que usen en el sentit 'aixafar, trepitjar': «allí hi ha un *cup* de *šápár* vi» Vila Joiosa. «Entonses, vostè no aprofita pa *chapà* en el cub»; no sols per al vi sinó 'trepitjar qualsevol cosa': «tu saps que yo tinc que *chapà* en tento, perquè el mon va axina»; *chapà* *llimacs*; i en gracioses frases fetes: «va chiulàn pa que no el *chapen*» (un home pequeñito); «*anar* *chapàn* formigues: viajando a pie», *Canyissaes*, 109, 8, 14, 128, 126. *Xapicar* 'esclafar' a Biar. En fi, a l'Alguer és 'cavar': «lo campanyolo [el pagès] *xapa* la terra».

No tinc dubte, doncs, en definitiva, que l'origen del mot és paral·lel al de XAFAR, i onomatopèic com aquest, i com XAMPAR (els parents del qual, que hem detallat en aquest article, s'acosten encara més al sentit del mot present); la diferència entre el so més brusc de l'oclusiva *p*, envist el matis de tovor que suggereix la *-f*, és lògic que hagi servit ací per expressar una acció més rude, violenta, aspra, que la de 'xafar', encara que de naturalesa comparable.

Altament en les llengües veïnes no manquen pas del tot certs mots de sentit bastant afí, de forma quasi igual, i que deuen haver tingut una gènesi paral·lela, per més que molts lingüistes els hagin cercat nissaga lingüística divergent però poc fundada, ajudant a llurs conclusions insatisfactòries el fet de desconèixer el mot català. La igualtat fonètica ni semàntica no és pas completa, ben cert, però hi ha estret acostament, i estic convençut que en el fons tot és u. L'it. *zappa* 'pic, aixada' i el roms. *sapà* id. (d'on el mot militar internacional *saçar*, *sapador*) es diu que ve d'un nom del boc, per una comparació de forma no gaire més que concebible, i aquest *šap* nom del boc seria d'origen illiri (cf. REW, 9599); però crec que ho van a buscar massa lluny: es tracta de TSAPP-, arrel quasi igual a la nostra ÇAPP-: el significat és igual al del cat. *xapeta*, i *xàpol*, *xapolina*, i és clar que tot obeeix a una mateixa formació imitativa del colp de la *zappa* o *xapeta*.

La semblança és extraordinària amb l'angl. *to chop* intr. 'fendre's' («to crack in fissures»), generalment aplicat a la pell que s'acivella pel vent fred; però, almenys segons el dicc. d'Oxford, també s'usa com a tr. (amb subjecte del vent etc.); es creu que *to chop*, que és el mot per 'esberlar, destralejar, partir (carn amb un tallant etc.)', no en fou a l'origen més que una variant fonètica, documentada només des del S. XVI; els anglistes i germanistes s'han decantat a creure que és un mot d'origen germànic, germà del neerl. *mj.* i mod., i b-al. *mj.* i mod. *kappen*, de sentit semblant, però reconeixent que així no s'explica la *ch-* anglesa; com que al capdavant també l'etimologia de *kappen* presenta pro-